

МАТЕРИЈАЛИ

Андрија ЛАИНОВИЌ

ЕДЕН БЕЛГИСКИ СТАВ ЗА БИТКАТА КАЈ ГРАХОВО, 1858 ГОДИНА

Белгискиот весник од Брисел од 1858 година во својата политичка содржина критички го прикажува политичкиот став на Австрија спрема Турција и Црна Гора во времето на нивниот судир во текот на битката кај Грахово во 1858 година. Австрија тогаш ја одобруваше турската агресивна политика во однос на Црна Гора.

Оригиналот од оваа фотокопија се наоѓа во Народната библиотека во Париз.

ПРИЛОГ

Брисел, 15 мај 1858 год.

ПОЛИТИЧКА СОДРЖИНА

Ние веќе неколку пати укажавме на безобзирноста со која Австрија ги третираше одлуките на Парискиот конгрес, секогаш кога тие изгледале спротивни на сметките на нејзината политика, и ја повикуваше на претпазливост Европа на ставот што таа го заведе во Цариград. Уште вчера говоревме дека таа сакала Фуад-Паша да тргне за Виена, каде што го чекале, без сомнение, неговите последни инструкции; денеска добивме некои поединости од нашиот дописник од Цариград, кои потполно ги оправдуваат нашите проценки. Од Париз ни пишуваат дека г. **Прокеч** дошол да го заземе упразнетото место кое што го напушти лордот **Ределиф**; тој разговараше директно, со Султанот, и неговото влијание е дотолку пореално, во колку дипломатските работи на неговата влада се реални, тој ѝ ласка на љубоморната ништожност и на предрасудите на турските политичари. Се зборува дека тој лично преку Султанот му дал наредба на Фуад-Паша да се на-

товари за Трст. Дописите од Виена не известуваат, впрочем, дека во овој град нема да се ствараат тајни планови на Австрија во однос на Црна Гора. Како да се сака Планинците да се затворат во нивните неплодни карпи, за подоцна да имаат подобра трговија. Турција се турка да ги заземе плодните делови од рамнината што им припаѓа.

Не може да се земе некоја друга причина за оваа агресија за која ќе биде одговорна турската војска, во моментот кога Франција, Русија и Англија се слагаат да образуваат една комисија со задача да ги утврди границите помеѓу двете држави; во моментот кога прашањето ќе се постави пред конференцијата. Не би се рекло дека тоа е предизвик како одговор на статијата што ја објави *Le Moniteur* и дека Австрија, бидејќи ја нападна Русија, сака исто така да ја нападне и Франција? Нека таа овде поведе сметка, бидејќи нејзиниот гнев ја однесе премногу далеку, бидејќи тоа истовремено е и напад на нејзиниот сојузник Англија, која што е првиот творец на предлогот за кој ќе зборуваме.

Како што овде можеше да се очекува, статиите во весниците коишто постојано се објавуваат во нашата земја, *Le Constitutionnel*, и посебно од страна на *Moniteur*, во врска со прашањето за Црна Гора, предизвикаа вистинска бура во австрискиот печат. *Gazette Autrichienne* им одговара на париските весници со жестина која докажува колку нивните удари биле правилни. На Виена ѝ било најтешко сеќавањето на мисијата на грофот *de Linange* на којшто потсетува и *Le Moniteur Francais*:

„Австриската влада надувено ја напаѓа *La Gazette Autrichienne*, нема потреба да се даваат лекции на која ѝ се упатуваат од крајбрежјето на Сена; не датира од вчера, тј не ја менува политиката со едно движење на раката. Традиционалната влада, ја продолжува традиционалната политика. Мешајќи се, уште пред пет години, во полза на Црна Гора, Австрија се раководела од историјата. Таа сакала да го зачува она што постоело веќе долго време, таа тоа го сака и денеска. Убедени сме, дека Портата и сега ќе ги почитува обврските кои што ги прифатила спрема грофот Линарж“.

Тоа е во секој случај, необичен настап, Австрија да се меша во кругот на Конференцијата во однос на Турција, како нејзин инструмент и нејзин соучесник. Таа игра опасна игра, и не е можно таа тоа да не го знае; но ако таа смело го предизвикува Парискиот мировен договор, тоа е затоа што е убедена дека ова прашање во однос на другите сили — нема да излезе од рамките на дипломатијата. Тоа е невозможно, но таа не би требало да заборава дека ако Франција и Русија се така великодурни за да забораваат една лоша постапка, Англија има немилосрдно помнење и никогаш не опростува.

Дали Австрија мора секогаш да не води сметка за незначителни последици; со ништо не може да се оправда нападот од страна на Турција вперен спрема подрачјето на Грахово; таа побрзала да ги испревари сите, и низ цела Европа да ја испрати следнава телеграма:

Виена, 13 мај

„Според приватните извештаи од Дубровник од 11-ти, кај Грахово се одиграла една жестока битка, помеѓу Турција од една страна и Црногорците и рајата, од друга страна. Црногорците напаѓале, додека Турците биле во дефанзива. По наредбата на кнезот Данило, Грахово било запалено од страна на сопственото население“.

Оваа телеграма француската влада ја заменила со друга, која што ѝ пристигнала од многу сигурен извор, кој ќе го наведе подоцна, 7000 Турци сакале да стигнат до бреговите на Грахово, коишто храбро ги бранеле 5000 Црногорци и Баласар Вилон биле спалени.

Превел од француски јазик
Андрија ЛАИНОВИЌ

BRUXELLES, 13 MAI (au soir).

Mémoire politique.

Nous avons déjà plus d'une fois signalé le zèle que vous avez apporté à l'analyse des décisions du Congrès, chaque fois qu'elles semblaient contrarier les vœux de sa politique, et nous avons appelé l'attention de l'Europe sur l'attitude que vous avez prise à Constantinople, en ce qui concerne le passage de l'armée turque par Vienne. Nous recevons aujourd'hui, à ce sujet, quelques détails qui confirment pleinement nos impressions et celles de notre correspondant de Constantinople. On nous écrit de Paris que M. de Prokesch est parvenu à s'entendre avec le Sultan, et son ascendant est d'autant plus réel que, tout en faisant les affaires de son pays, il ne néglige pas de pousser et les progrès des hommes politiques de la Turquie. C'est ici, dit-on, qui a fait donner, par le Sultan lui-même, l'ordre à Mustapha de s'arrêter pour Trébizonde. Les correspondances de Vienne nous apprennent, au reste, que l'on ne se cache pas de se féliciter, comme on veut informer les potentats dans les cours d'Europe, pour en avoir meilleur marché pour la réponse la Turquie s'en va des districts de la plaine qui leur appartiennent.

On ne s'attendait point à ce que l'armée turque de campagne dont l'armée turque s'en va se rendre en Italie, au moment où elle est en France, la Russie et l'Angleterre se mettent d'accord pour proposer la nomination d'une commission chargée de déterminer la frontière entre les deux Etats, au moment où la question va être posée devant le Congrès. Ne dirait-on pas que c'est un travail en réponse à l'article du *Moniteur*, et que l'Autriche, après avoir offensé la Russie, veut se venger de son alliée, ou elle y perdrait garde, sa passion s'a emportée trop loin, cette fois-ci. L'offense portée à son allié l'Angleterre, premier allié de la Russie, nous doit nous en garder.

Comme on devait s'y attendre, les articles publiés successivement par le *Popolo*, le *Constitutionnel*, et surtout par le *Moniteur*, sur la question du Monténégro, ont

Факсимил од оригиналниот текст на написот

provoquer une véritable tempête dans la presse autrichienne. La *Gazette Autrichienne* répond aux journaux de Paris avec une virulence qui prouve combien leurs ~~attaques ont~~ frappé juste. ~~Elles~~ paraît surtout avoir depuis à Vienne, c'est le souvenir de la mission du comte de Linange que rappelle le *Moniteur Français*.

Le ~~comte de Linange~~ et autrichien, écrit avec tant de la *Gazette Autrichienne*, n'a pas besoin des leçons qu'on lui envoie des bords du Rhin. Il ne date pas d'hier, mais il est d'usage sur de lui-même et il n'a rien de moins bon que de se laisser entraîner. Le ~~comte de Linange~~ a une politique traditionnelle et il ne s'écartera pas de sa ligne, en matière de Monténégro. L'Autriche ne laisse guilber par l'histoire. Elle veut conserver ce qui existait de puis longtemps, elle le veut encore aujourd'hui. Nous avons la conviction que la Porte respectera maintenant encore les engagements qu'elle a pris envers le comte de Linange.

C'est, en tout cas, une singulière erreur que l'Autriche se ménage au sein de la Conférence ainsi qu'à la Turquie, son instrument et sa complice. Elle nous croit, il est impossible qu'elle ne le sache pas, mais elle brave si audacieusement le traité de Paris, et qu'elle est persuadée que la question pour l'Autriche et la Russie, ne sortira pas des sphères de la diplomatie. C'est possible, mais elle ne devrait pas oublier que si la France et l'Angleterre se sont alliées pour punir un mauvais procédé, l'Angleterre a un mariage insupportable et ne pardonne jamais.

Toujours est-il que l'Autriche ne néglige pas les petits moyens: rien ne vaudrait justifier l'attaque dirigée par les Turcs sur le district de Gradow, elle s'est donc hâtée de prendre les devants et de faire entendre dans toute l'Europe que le ~~comte de Linange~~ est mort.

Vienne le 12 mai.

D'après les nouvelles reçues de Ragusa du 13, un combat violent a eu lieu près de Gradow, entre les Turcs d'un côté, les Monténégrins et les Russes de l'autre. Les Monténégrins ont vaincu, les Turcs étaient sur la défensive, Gradow a été incendié par ses habitants, les ordres de justice dans

A cette dernière, le gouvernement français est à l'initiative, un ordre qui fut verbal d'une manière beaucoup plus sûre et que on trouvera plus tôt, et que les Turcs ont voulu continuer des hostilités à Gradow, qui a été incendié par ses habitants, les ordres de justice dans

Les ordres de justice dans

Факсимил од оригиналниот текст на написот